

content/uploads/2017/07/YUrydychna-klinika.-Zbirka-normatyvno-pravovyh-aktiv-z-organizatsiyi-diyalnosti-.pdf

3. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

4. З історії наукових досліджень: юридична клініка при Київському інституті народного господарства. *Збірник наукових праць* / Київ: КНЕУ, 2000. Вип. 5. URL: <https://mydisser.com/en/avtoref/view/16018.html>

5. Гончаренко В.О. Юридична клініка: історія і визначення. Практика діяльності «юридичних клінік» України. 2004. № 1. С. 3-5.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-70>

ПРАВО ГРОМАДЯН НА УЧАСТЬ У МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Словська Ірина Євгенівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін
Національного університету водного господарства
і природокористування
м. Рівне, Україна*

Семенович Марія Олександрівна

*студентка III курсу
Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Побудова правової держави стосується всіх сфер суспільного і державного життя, що характеризується суттєво якісними новими рисами організації публічної влади, гарантуванням прав особи. Ці зміни зобов'язують науковців, практичних працівників більш глибоко досліджувати принципи конституційного ладу на сучасному етапі державного розвитку і дещо інакше висвітлювати проаналізовані в учбовій та спеціальній літературі визначення особливостей державного і суспільного устрою.

Основний закон 1996 року [4], який розкрив політичну систему України і в Розділі XI закріпив правовий статус інститутів місцевого самоврядування, заклав підвалини незалежної муніципальної демократії.

Не претендуючи на аналіз всієї проблеми, висловимо свої думки з приводу конституційних принципів окремої ланки публічної влади [8, с. 56].

Функціонування громадянського суспільства визначається таким важливим чинником як активність громадян у реалізації їхнього права на місцеве самоврядування, первинним суб'єктом якого виступає територіальна громада. Визначення природи останнього пов'язано із розв'язанням проблеми: чи має громада окрему, відмінну від держави, владу, є незалежною від держави публічно-правною корпорацією чи міцно включеною в державний організм і виконує тільки функції органу держави. У зв'язку з цим пропонуємо зупинитися на аналізі природи його первинного суб'єкта – територіальної громади (на підставі теорій походження муніципальної влади).

Відомий конституціоналіст Ю. Бальцій визначає муніципальну демократію як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України [1].

Окремою статтею Конституція України 1996 року, у повній відповідності до вимог, задекларованих у Європейській Хартії [2] (разом з низкою фундаментальних принципів народовладдя, суверенітету і незалежності України, поділу державної влади тощо), зафіксовано принцип визнання та гарантованості місцевого самоврядування (ст. 5 Конституції України). Основний закон містить понад 20 статей та окремих розділ, що детермінують роль та місце місцевого самоврядування в Україні, фіксують статус територіальних громад як первинного суб'єкта, визначальні принципи формування та діяльності органів місцевого самоврядування, відносини, які виникають під час організації та здійснення локальної демократії, її гарантії [4].

Місцеве самоврядування на конституційному рівні визнане однією із засад конституційного ладу і розглядається як встановлення демократичної децентралізованої системи управління, що опирається на самостійність територіальних громад, органів місцевого самоврядування у вирішенні всіх питань місцевого рівня. Конституція України визначає **місцевий референдум, органи самоорганізації населення та участь в управлінні місцевим бюджетом як форми здійснення** права громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Також спеціалізовані нормативні акти регламентують та визначають форми участі у місцевому самоврядуванні та процедури їх здійснення [3, с. 99].

Нормативно-правова база для громадської участі представлена не лише Конституцією України (ст. 140,143), але й законами «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про органи самоорганізації населення», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про звернення громадян» та ін.

Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачаються та доволі вузько регламентуються форми громадської участі у місцевому

самоврядуванні: місцевий референдум, загальні збори громадян та органів самоорганізації населення (ст. 7, ст. 8, ст. 14), місцеві ініціативи (ст. 9), громадські слухання (ст. 13), дострокове припинення повноважень голови громади за народною ініціативою (ст. 79) [7].

В історії України були також ухвалені постанови Верховної Ради України № 3748-ХІІ від 17.12.1993 р. «Про затвердження Положення про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні» та Кабінету Міністрів України № 996 від 3.11.2010 р. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», № 9 976 від 5.11.2008 р. «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади», наказ Міністерства фінансів України № 294 від 3.03.2020 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні».

Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні забезпечується і низкою нормативно-правових актів органів місцевого самоврядування, серед яких статuti територіальних громад, положення про громадянську участь. У них визначений правовий статус інших форм реалізації права на участь у локальній демократії. Так, залучення громадян до процесу управління громадою передбачає форми – місцевий референдум, громадська експертиза, громадські ініціативи, громадські слухання, звернення громадян, громадські ради, громадські обговорення, збори громадян за місцем проживання, дострокове припинення повноважень голови громади, відкликання депутата, доручення депутату, органи самоорганізації населення, консультації з громадськістю, участь в управлінні місцевим бюджетом. Зазначені форми закріплені на законодавчому рівні, а механізми та процедури їх реалізації мають чітке визначення, результати – правові наслідки [5, с. 17].

Розглянувши матеріал, представлений у науковій літературі щодо визначення поняття «громадська участь», можна трактувати дане поняття як систему дій, методів, інструментів та механізмів (об'єднаних логікою відповідного алгоритму) участі громадян у визначенні та вирішенні їхніх проблем у певній громаді.

Під механізмами участі громади слід розуміти ті механізми громадянської активності, які передбачають реагування влади у певний визначений спосіб, тобто мають певні правові наслідки. Дані механізми поділяють на: головні механізми, визначені законодавством; інші механізми залучення громадян до державних та місцевих справ [6].

Як вказує В. Утвенко, за умови ефективного взаємодії громадськості з місцевою владою результати закріплюються в офіційних рішеннях місцевих рад й інших документах та реалізуються на практиці. У випадку вчинення перешкод громадськості у реалізації права на участь в місцевому

управлінні у визначених формах повинна передбачатися відповідальність представників влади [9, с. 121].

Згадані вище форми участі можуть бути реалізованими у різних сферах управлінської діяльності місцевої влади. Це може бути розробка та реалізація місцевих стратегій розвитку, цільових програм, управління місцевим бюджетом, соціальною політикою в освітній, медичній, житлово-комунальній галузях, природоохоронна діяльність тощо.

Отже, громадську участь у місцевому самоврядуванні визначає нормативно-правова база, яку складає Конституція України (ст. 140, 143), закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про органи самоорганізації населення», «Про статус депутатів місцевих рад», «Про звернення громадян», Виборчий кодекс та ін. Локальна демократія як один з принципів конституційного ладу неможлива. Стабільність без організаційно і фінансово спроможної територіальної громади. Форми її участі у вирішенні питань місцевого значення різні, але зводяться до двох основних видів – прямої і представницької.

Література:

1. Бальцій Ю.Ю. Щодо визначення суб'єктів місцевого самоврядування України. *Правове життя сучасної України*: у 3 т.: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М.Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 307-310.

2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року URL: https://zakon.rada.gov.uaAaws/show/994_036

3. Карий О.І., Панас Я.В. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування: навч. посіб. Київ : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с.

4. Конституція України, прийнята на V сесії Верховної Ради України, від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Корнієнко М. Пошук варіантів місцевого самоврядування ще продовжується. *Місьцеве та регіональне самоврядування України*. 1994. № 4. С. 17-20.

6. Мамонова Е.В. Громадські ініціативи щодо рішень органів місцевої влади як форма діалогової взаємодії влади і населення. Електронний архів Національного університету «Одеська юридична академія» URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle>

7. Про Місьцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

8. Словська І.Є. Парламентська демократія, право і політика: взаємопов'язаність понять. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 4 (81). С. 54-59.

9. Утвенко В.В. Теорія та історія місцевого самоврядування: навч. посіб. Київ: ДП Вид. дім «Персонал», 2017. 234 с.